

„Déli sokk” Kanadában

Kévséges olyan ország van a tőkésvilágban, amely annyira érzékeny lenne az Egyesült Államok gazdasági és pénzügyi életének minden egyes rezdulására, mint Kanada. Az amerikai konjunktúra, vagy dekonjunktúra, a dollár helyzetének alakulása előbb-utóbb végigsöpör a kapitalista országok gazdaságán, Kanada azonban mindig az első között éri a déli szomszédját kiinduló „hullámokat”. Ennek az érzékenységre nem elsősorban a földrajzi közelség, hanem mindenképp a két ország gazdaságának nagyfokú összefonódottsága az oka. Pontosabban szólva: a kanadai iparban olyan magas az amerikai részesedés, hogy az már-már veszélyezteti e fontos ágazat függetlenségét.

Nixon elnök augusztus 15-én bejelentett intézkedései — melyek közül a 10 százalékos importadó bevezetése váltotta ki a legnagyobb nemzeti felháborodást — óta lassan három hónap tel el, a kanadai gazdaság azonban még mindig nem tért magához a sokkól.

Erdemes röviden felsorolni azokat a legfontosabb számadatokat, amelyek az USA részesedését mutatják a kanadai gazdasági életben. A kanadai monopóliumok, vállalatok kezében van a kulcsiparágak megoszlása érdekeltiségek szerint a következők: amerikai kézen van az autógyártás 97, a műanyagipar 90, az olaj- és gáztermelés, illetve feldolgozás 62, a vegyipar 54, a bányászat 52, a kőszén 51, a mezőgazdasági gépgyártás 50 százaléka. Az amerikai hegemoniát jól jellemzi, hogy a Kanadában eszüközött külföldi tőkebefektetések 75 százaléka (1) az USA-ból származik. Hasonló a helyzet a külkereskedelemben is: 1970-ben a kanadai kivitel 65 százaléka (több mint 10 milliárd dollár) az Egyesült Államokba irányult.

Erthető, hogy egy ilyen mértékű részesedés a kanadai gazdaságban komoly problémákat idézhet elő az USA gazdasági helyzetének tovagyűrűző hatásaként. A 10 százalékos pótdó bejelentése óta eltelt időszak egyértelműen bizonyítja, hogy egy ilyen intézkedés milyen súlyos gondokat okozhat és okozott Kanadának.

Az észak-amerikai ország gazdasága — amely a tőkésállamok közötti egyenlő helyet foglal el — az elmúlt években meglehetősen egyenletlenül fejlődött. Tavaly például a bruttó nemzeti termék 3 százalékkal nőtt (1969-ben 5 százalékos volt az emelkedés), a termelési költség növekedése terén a tizedik helyen áll a világ, ugyanakkor az infláció mértéke 2 százalékkal körül mozogott, a fogyasztói árindex pedig csupán 1,5 százalékkal emelkedett. Az elmúlt év folyamán fokozatosan nőtt a munkanélküliség is, tavaly pedig már elérte a 6 százalékot. A fenti adatok is mutatják, hogy a kanadai gazdaság fejlődését a kiegyensúlyozatlanság jellemzi.

Az idei kilátások igen kedvezőek voltak: általános vélemény szerint Kanadának sikerül elérnie a bruttó nemzeti össztermék 5 százalékos növekedését. A kanadai dollár árfolyamának 1970 június elején történt lebegővé tétele bőségesen ellensúlyozza az addig bekövetkezett ár-emelkedéseket, az importárúk ára pedig 3-4 százalékkal csökkent. 1971 első hat hónapja után — a növekvő import ellenére — a külkereskedelmi mérleg 1,2 milliárd USA dollár többlettel zárult.

Járművek, kőolaj, fa és gabona exportjának is jó kilátásai vannak. Jól ütemben emelkedik a termelés is és a magánfogyasztók, valamint az állami szektor fokozott kiadási előrelátásának biztosítási fogják a gazdaság további növekedését. Az ez évre jóslat kedvező kilátások megvalósulása azonban augusztus közepe óta veszélyben van!

A „Nixon-bomba” jóskán hatással van az exportérzékeny Kanada további fejlődésére. Ma még korai lenne valamiféle messzemenő következtetést levonni az USA északi szomszédja gazdaságának akár csak az elkövetkező hónapokra várható fejlődéséről, egyes tendenciák azonban már világosan láthatók. (Sharp közlégyminiszter: „az amerikai pótdó veszélyezteti a sokoldalú kereskedelmet és károsan befolyásolja a kanadai exportot.”)

Jelenleg Kanada nemzetgazdaságának legégetőbb problémája a munkanélküliség. Már júniusban is magas volt a munkanélküliség aránya (6,4 százalék), szeptemberben viszont az állásnélküliség száma elérte a 434 ezer főt (7,1 százalék). 1961 júliusa óta nem volt ilyen sok ember munka nélkül. Az amerikai importadó már most erősen visszavet a kanadai exportot és ennek következtében több exportra termelő gyár kénytelen csökkenteni termelését és munkásainak

egy részét elbocsátani. Egy felmérés szerint ha az importadót még egy évig érvényben marad, akkor legkevesebb 90 ezer munkát vesz el a munkahelyektől. Ugyanez a felmérés arra is rámutat, hogy egy munkás egy év alatt körülbelül 10 ezer dollár értékben termel exportcikkekért; ez 90 ezer munkásnál 900 millió dollár exportkiesést jelent. Az egyéb okokból várható exportcsökkenés jóformán felmérhetetlen.

A kanadai kormányzatot érthető módon aggasztja a fokozódó munkanélküliség és igyekszik különböző központi intézkedéseken keresztül minél több új munkahelyet teremteni. Röviddel ezelőtt fogadta el a szenátus azt a törvényt, miszerint mindazok a vállalatok, amelyek 1969. április 1. és 1971. augusztus 15. között termelésük legalább 20 százalékát 12 hónapon belül az USA-ba exportálták, 80 millió dollár kölcsönt kaphatnak a központi költségvetésből részben exportkiesések pótlására, részben pedig további munkahelyek biztosítására. Együttel ez év július elejéig visszamenőleg 1972. december 31-ig a személyes adóterheket 3, a vállalatokat 7 százalékkal csökkentik, hogy ezzel is megakadályozzák a munkanélküliség számának további emelkedését.

A gazdasági vezetés világosan látja, hogy a külföldi, főleg amerikai tőke nagyarányú részesedése a kanadai termelés és feldolgozóiparban egészségesebb. Ezért a közeljövőben a kormány bizottságot állított fel a külföldi tőke szerepének tanulmányozására. Elkerülhetetlennek látszik egy olyan törvény kidolgozása és elfogadása — vélik kormánykörökben —, amely korlátozza a külföldi vállalatok hatalmát és befolyását az egész gazdaságra. A bizottság ajánlása: foglalkoztatási törvénybe, hogy a kanadai vállalatok részvényei 51 százaléknak hazai tulajdonban kell lenniel Nyilvánvaló, hogy az ajánlás még jó ideig ajánlás marad, hiszen a többségi kanadai részesedés a gyakorlatban tokehiány miatt megvalósíthatatlan. (Az USA pedig folytatja exportadóját. Kanada északi részén a sarkvidékhez közel eső területen fekvő hatalmas kőolaj- és földgázmezők kiaknázásához négy amerikai társaság nyújt segítséget 75 millió dollár értékben, „cserébe” viszont koncessziókat kapnak. Ha pedig a tervezett transz-kanadai kőolajvezeték is megépül, akkor 1975-ben napi 1,1, 1980-ban pedig már 1,6 millió barrel olaj fog kanadából az USA-ba vándorolni.)

Felmerült az is — az ellenzék javasolta —, hogy az amerikai gazdasági intézkedéseket az USA-cégek leányvállalatain keresztül meg. A kormány azonban itt megsértette a határt. Az amerikai kongresszusban ismét napirendre került úgynevezett DISC-terv (Domestic-International Sales Corporation) ugyanis a külföldi tőke megítélésének más szempontjait helyezte előtérbe. A törvényjavaslat szerint az USA illetőségű vállalatok exportból nyert profitjuk után fizetendő adójukra visszatérítést kapnának. E rendszerben tehát általában kifizetődőbb a külföldi leányvállalatok létesítése helyett az exportpiacokat USA-ban termelt termékekkel ellátni. Az intézkedés célja világos. A törvény csökkentheti az Egyesült Államok tőkésvitelét, mely már a direkt árúkvitel akadályozójává vált. Ezen keresztül valamint az export szétosztása révén — javíthatja a fizetési mérleget, új munkahelyek létesítésével növelheti a foglalkoztatottságot.

Kanada azonban azonnal tiltakozott, mivel a javaslat megvalósulása a kanadai gazdaságot növekedése legfontosabb motorjától, az állandó külföldi tőkeáramlástól fosztaná meg.

A kétércű kormánypolitika jól tükröződik Kanadának a valutáris vitákban elfoglalt álláspontjában is. Mint Sharp külügyminiszter kijelentette, Kanada kötelezőinek nagy részét támogatja, így indokoltnak tartja a főbb európai valuták és a jen paritásainak kiigazítását, az általuk alkalmazott kereskedelmi korlátozások megszüntetését. (Sharp közlégyminiszter: „az amerikai pótdó veszélyezteti a sokoldalú kereskedelmet és károsan befolyásolja a kanadai exportot.”)

Jelenleg Kanada nemzetgazdaságának legégetőbb problémája a munkanélküliség. Már júniusban is magas volt a munkanélküliség aránya (6,4 százalék), szeptemberben viszont az állásnélküliség száma elérte a 434 ezer főt (7,1 százalék). 1961 júliusa óta nem volt ilyen sok ember munka nélkül. Az amerikai importadó már most erősen visszavet a kanadai exportot és ennek következtében több exportra termelő gyár kénytelen csökkenteni termelését és munkásainak

egy részét elbocsátani. Egy felmérés szerint ha az importadót még egy évig érvényben marad, akkor legkevesebb 90 ezer munkát vesz el a munkahelyektől. Ugyanez a felmérés arra is rámutat, hogy egy munkás egy év alatt körülbelül 10 ezer dollár értékben termel exportcikkekért; ez 90 ezer munkásnál 900 millió dollár exportkiesést jelent. Az egyéb okokból várható exportcsökkenés jóformán felmérhetetlen.

A kanadai kormányzatot érthető módon aggasztja a fokozódó munkanélküliség és igyekszik különböző központi intézkedéseken keresztül minél több új munkahelyet teremteni. Röviddel ezelőtt fogadta el a szenátus azt a törvényt, miszerint mindazok a vállalatok, amelyek 1969. április 1. és 1971. augusztus 15. között termelésük legalább 20 százalékát 12 hónapon belül az USA-ba exportálták, 80 millió dollár kölcsönt kaphatnak a központi költségvetésből részben exportkiesések pótlására, részben pedig további munkahelyek biztosítására. Együttel ez év július elejéig visszamenőleg 1972. december 31-ig a személyes adóterheket 3, a vállalatokat 7 százalékkal csökkentik, hogy ezzel is megakadályozzák a munkanélküliség számának további emelkedését.

A gazdasági vezetés világosan látja, hogy a külföldi, főleg amerikai tőke nagyarányú részesedése a kanadai termelés és feldolgozóiparban egészségesebb. Ezért a közeljövőben a kormány bizottságot állított fel a külföldi tőke szerepének tanulmányozására. Elkerülhetetlennek látszik egy olyan törvény kidolgozása és elfogadása — vélik kormánykörökben —, amely korlátozza a külföldi vállalatok hatalmát és befolyását az egész gazdaságra. A bizottság ajánlása: foglalkoztatási törvénybe, hogy a kanadai vállalatok részvényei 51 százaléknak hazai tulajdonban kell lenniel Nyilvánvaló, hogy az ajánlás még jó ideig ajánlás marad, hiszen a többségi kanadai részesedés a gyakorlatban tokehiány miatt megvalósíthatatlan. (Az USA pedig folytatja exportadóját. Kanada északi részén a sarkvidékhez közel eső területen fekvő hatalmas kőolaj- és földgázmezők kiaknázásához négy amerikai társaság nyújt segítséget 75 millió dollár értékben, „cserébe” viszont koncessziókat kapnak. Ha pedig a tervezett transz-kanadai kőolajvezeték is megépül, akkor 1975-ben napi 1,1, 1980-ban pedig már 1,6 millió barrel olaj fog kanadából az USA-ba vándorolni.)

Felmerült az is — az ellenzék javasolta —, hogy az amerikai gazdasági intézkedéseket az USA-cégek leányvállalatain keresztül meg. A kormány azonban itt megsértette a határt. Az amerikai kongresszusban ismét napirendre került úgynevezett DISC-terv (Domestic-International Sales Corporation) ugyanis a külföldi tőke megítélésének más szempontjait helyezte előtérbe. A törvényjavaslat szerint az USA illetőségű vállalatok exportból nyert profitjuk után fizetendő adójukra visszatérítést kapnának. E rendszerben tehát általában kifizetődőbb a külföldi leányvállalatok létesítése helyett az exportpiacokat USA-ban termelt termékekkel ellátni. Az intézkedés célja világos. A törvény csökkentheti az Egyesült Államok tőkésvitelét, mely már a direkt árúkvitel akadályozójává vált. Ezen keresztül valamint az export szétosztása révén — javíthatja a fizetési mérleget, új munkahelyek létesítésével növelheti a foglalkoztatottságot.

Kanada azonban azonnal tiltakozott, mivel a javaslat megvalósulása a kanadai gazdaságot növekedése legfontosabb motorjától, az állandó külföldi tőkeáramlástól fosztaná meg.

A kétércű kormánypolitika jól tükröződik Kanadának a valutáris vitákban elfoglalt álláspontjában is. Mint Sharp külügyminiszter kijelentette, Kanada kötelezőinek nagy részét támogatja, így indokoltnak tartja a főbb európai valuták és a jen paritásainak kiigazítását, az általuk alkalmazott kereskedelmi korlátozások megszüntetését. (Sharp közlégyminiszter: „az amerikai pótdó veszélyezteti a sokoldalú kereskedelmet és károsan befolyásolja a kanadai exportot.”)

Jelenleg Kanada nemzetgazdaságának legégetőbb problémája a munkanélküliség. Már júniusban is magas volt a munkanélküliség aránya (6,4 százalék), szeptemberben viszont az állásnélküliség száma elérte a 434 ezer főt (7,1 százalék). 1961 júliusa óta nem volt ilyen sok ember munka nélkül. Az amerikai importadó már most erősen visszavet a kanadai exportot és ennek következtében több exportra termelő gyár kénytelen csökkenteni termelését és munkásainak

A lengyel fogyasztási szerkezet és az életszínvonal

A Zycie Gospodarcze lengyel közgazdasági hetilap 1971. szeptember 19-i és 26-i száma érdekes cikket közöl Andrzejjel Hodyl' tollából, a lengyel fogyasztási szerkezetet befolyásoló tényezők alakulásáról. A tanulmány aktualitását és jelentőségét különösen kiemeli az, hogy 1971. decemberben ül össze a LEMP kongresszusa, amely a gazdasági szférában a népiélet gyors emelésének lehetőségeit és az ezzel összefüggő teendőket vitatja majd meg.

A cikkíró kiemeli, hogy a lengyel gazdaság eddigi fejlődésében a fogyasztás volt az a terület, ahol a statisztikusan és adminisztratív módon megszerkesztett tervek végrehajtásában megmutatókozó feszültségek leginkább lecsapódtak. Hosszú éveken át alakult ki az a tervezési gyakorlat, amely tág teret engedett a vállalatok, trösztök és ipari társaságok részéről a keresleten alapuló, mintegy az elosztást végző hatóságok a helyi piacokat csak felületesen ismerik.

— az üzletek rakatározás nehézségei és az üzletir kihasználatlansága, valamint a kereskedelmi hálózat tényleges hiányai késleltetik a forgalmazást; — hasonló következményekhez vezet a kereskedelemben tapasztalható alacsony foglalkoztatás és a kereskedelmi dolgozók alacsony fokú szakképzettség; — a kereskedelmi alkalmazottak passzíválása (közvetlenség és az eladási tevékenységben megmutatókozó kellelenség) ugyancsak korlátozó tényezőzt jelent a forgalmazásban.

Jövedelmek és árak

A jövedelmek és árak közötti verseny álcázott formákban folyik, noha minden fogyasztó számára nyilvánvaló. E formák a következők:

— egyes árak kiskereskedelmi ár rögztetés ár ugyan, de maga az árúválaszték változik, ami az egyes vásárlókat csoportokként belüli az átlagos árak emelkedéséhez vezet; — burkolt ár-emelések történnek, melyeket árúválaszték zavarok is megkönnyítenek, (egyes konkrét cikkek egy időre eltűnnek a piacról, majd később új — rendszerint magasabb — áron ismét megjelennek); — a termékek tényleges vagy részben csak látszólagos differenciálása (más csomagolás stb.) megkönnyíti az ár-emelést;

— a rögzített (fix) árak megmaradnak, de az árak használati értéke (minősége) állandóan romlik. E jelenségeknek kedvez a bonyolult szabványrendszer, az árúválaszték és szállítási feltételek rendszere, továbbá az árúválaszték elbírálásának (a védjegyek odaítélésének) egész rendszere.

A fent említett inflációs tendenciákat tovább erősíti az infláció egy teljesen

sajátos formája: az úgynevezett eladói piac. Ez annyit jelent, hogy árúválaszték keveset ér, az árúválaszték szerkezete nincs összhangban a kereslettel. Ilyen körülmények között, amikor a társadalmi munkafordítás elismertetésére a piacon csak korlátozott lehetőségek vannak, egyre gyakrabban — de egyre kihebb eredményel — alkalmaznak olyan adminisztratív rendszabályokat, melyek a termelés növelésére, az árúválaszték gazdagítására, a minőség megjavítására utasítják a vállalatokat, ugyanakkor tiltják az ár-emelést, a minőségromlást, az elavult termékek további gyártását stb.

Az árúválaszték zavarokat Lengyelországban súlyosbítják még az alábbi jelenségek:

— az ország területén az árúválaszték elosztása gyakran nem megfelelő módon történik: e területi elosztás inkább formai-közigazgatási kritériumokon, mintsem a reális keresleten alapul, minthogy az elosztást végző hatóságok a helyi piacokat csak felületesen ismerik;

— az üzletek rakatározás nehézségei és az üzletir kihasználatlansága, valamint a kereskedelmi hálózat tényleges hiányai késleltetik a forgalmazást;

— hasonló következményekhez vezet a kereskedelemben tapasztalható alacsony foglalkoztatás és a kereskedelmi dolgozók alacsony fokú szakképzettség;

— a kereskedelmi alkalmazottak passzíválása (közvetlenség és az eladási tevékenységben megmutatókozó kellelenség) ugyancsak korlátozó tényezőzt jelent a forgalmazásban.

Megállapítható, hogy a múltban nem alakultak ki következetes fogyasztási politika és fogyasztási program. A fogyasztás szerepe eddig többnyire az új-termelés szempontjára szűkült le, csak igen kevésbé eredményesült benne a motiváció tényezője.

A helyzet okai bonyolultak ugyan, de felismerhetők: a gyakorlatban tovább élt az az elméletleg már régén túlhaladott elv, hogy a termelés — mint keresleti forrás — elsőséggel élvez a marxizmus elméletét ellentét és nem dialektikus szemlélet az értéket elszakítottól. Azaz gyakorlatban a bért elszakították annak anyagi ellenértékétől, hiszen a fizetést fel lehet venni akkor is, ha a munkadőt éppen csak elégtülük munkahelyünkön, vagy teljesen használhatatlan dolgokat gyártunk, melynek semmi esélyük arra, hogy a marxizmus elméletben vett árúválaszték. Ezzel az árúválaszték elszakadt az értékvizonylatoktól, és az árképzés minden elméleti megalapozottság nélkül, szubjektív módon történik, anélkül, hogy a különböző értékű árucikkek ára között logikus összefüggés

lenne. Ez gazdasági zűrzavarhoz vezet, tényleges és látszólagos viszonyzatok keverednek össze egymással. Ezek az összefüggések nem közbülségek a fogyasztás szempontjából. Röviden arról van szó, hogy nincs egységes értékrend, ezért az intézményes és egyéni értékelések rendkívül önkényesek, a döntések a tekintélyvel alakulnak, hiányzik a társadalmi és gazdasági feladatok közötti összhang.

Nagyság és szerkezet

A fogyasztást befolyásoló első tényező a lakosság egyéni jövedelmének nagysága és szerkezete. A hivatalos statisztika alapján megállapítható, hogy ellentmondás van a szocialista szektorban realizált átlagos nagysága és az elemzésre fordított kiadások magas rugalmasság együtthatójától. Ezt az ellentmondást könnyen és egyértelműen megmagyarázhatnánk a piaci egyensúlyi körülmény között. A jövedelem valóban elsődlegesen határozza meg a fogyasztás nagyságát, de a fogyasztás szerkezetét már a kínálati együtt határozza meg, sőt kimondhatjuk, hogy — elemzési szempontból — a fogyasztás a kínálat jellege határozza meg.

Valamennyien tudjuk írja a lengyel szerző — hogy a kínálat a piaci egyenlet területén sem stabil, nélkülözni a folyamatosság, gyakran esetleges és nem egyszer nincs összhangban a kereslettel.

— A könnyűipari termékek többsége nem vonzza eléggé a vásárlókat, és ugyanígy az importált cikkek sem elég vonzóak (azok a cikkek, melyeket a sorbanállók gyorsan felvásárolnak, illetve melyek pult alól gyorsan elkelnek, a forgalomnak csak kis részét képezik);

— A tartós fogyasztási cikkek (bútorok és háztartási gépek) csupán részleges kínálati és gyenge minőségű javítás-szerű szolgáltatások hiányával és a szállított (nagy- és kiskereskedelm) passzíválással együtt erősen gátolja az értékesítést és késlelteti a restitívum kereslet kialakulását.

— A kiadói tevékenység alacsony értéke (a kereseti lehetőséget képező és nem tényleges igényeket kielégítő folyóirat- és könyvkiadás, lemezgyártás) csak a tudatosan alacsony példányszámokban megjelenő „csemegék” gyors szétkapkodásához vezet, de megnehezíti azt, hogy a kereslet a tartós értékű kulturális javak irányába terelődjön.

A lakásépítkezés területén fennálló normák következtében a lakásmérétek minimálisak és nincs lehetőség arra, hogy a lakók egyéni ízlés szerint rendezzék be lakásaikat.

— A szolgáltatási hálózat fejletlen, a szolgáltatások nem elég differenciáltak.

— Nincs egységes és következetes gépesítési program.

— Az elemiszerpiacon jelentkező kereslet voltaképpen túlméretezett: a

családi költségvetésekben az élelmiszerre fordított kiadások aránya és rugalmassága túl nagy, bár az élelmiszerárak viszonylag még mindig túl alacsonyak, az iparcikkeké túl magasak. Az élelmiszerre fordított kiadások ilyen magas arányával csak néhány gyengén fejlett európai országban találkozunk.

Minden azonban csak másodlagos oka annak a látszólagos ellentmondásnak, amely a magas átlagjövedelem és az élelmiszer iránti kereslet nagyfokú rugalmassága között fennáll. Az elsődleges ok: a jövedelmek szerkezete.

A családi költségvetések vizsgálatával kapcsolatos eredmények alapján megállapítható, hogy az alacsonyabb jövedelmű csoportok közé főként a nagyobb létszámú családok sorolhatók; ebből arra következtethetünk, hogy az egy családtagnak jutó jövedelemösszeg képezi az elemzési szempontból magas rugalmasságú objektív előfeltételt.

Az elemiszerfogyasztás magas arányára hatással van az is, hogy Lengyelországban igen magas a szociális indítékú foglalkoztatás, továbbá, hogy egyre nagyobb a nyugdíjasok, a járadékosok és ösztöndíjasként élők száma.

Ami az árak fogyasztást befolyásoló hatását illeti, ez a hatás természetesen nagy, de inkább közvetett. Ennek két oka van:

1. Az adminisztratív úton meghatározott árak stabilabbak az árúválaszték-nál, ezért a fennálló ár egyáltalán nem jelenti azt, hogy az árral lezsett, ár a kívánt helyen és időben létezik, kapható (sokszor előfordul, hogy megszüntetik az adott árú gyártását).

2. Piaci egyensúly hiányában már csak a kereslet-kínálat szerkezeti diszharmonijája formájában is rendszeresen három árfajta van dolgunk;

— közszükségleti cikkek ára (az árú csoporton belül választéki helyettesítéshez igen nagy), ahol az ár általában nem akadályozza a szükségletek kielégítését (élelmiszer, egészségügyi cikkek, mosó- és tisztítószerek stb.), de megnehezítheti a kereslet frekvenciájának a magasabb rendű cikkekre történő átvitelét;

— magas áron forgalomba hozott kereslet, attraktív cikkek, melyek alacsony kínálatukra való tekintettel mindig találnak olyan vevőt, akit az ár nem riaszt el, — olyan cikkek viszonylag túl magas ára, ahol minőségi okok és más okok miatt a kereslet lankad.

Látszólagos alternatíva

Miután a szerző áttekintette a lengyel fogyasztási szerkezet korábban kialakult problémáit, rámutat arra, hogy olyan rendszer lenne célszerű, amely operatív stratégiai tervekre épülő egymással kölcsönösen összefüggő alrendszerből állna, és maguk a tervek csupán egyetlen kötelező — legfeljebb szinten megadott — gazdasági mutatót tartalmaznának. Ez a mutató a nettó eredmény (mennyiségi vagy százalékos kifejezésben) fejezné ki, vagy esetleg az elért eredménynek csupán azt a részét, amely az állami költségvetést vagy vajdasági (megyei) költségvetést illeti.

A termelés helyes szerkezete kialakításának feltétele a termelési tényezők és a gazdasági tevékenység kapcsolatos eszközök természetesen befektetése és természetesen áramlása.

A fenti javaslatnál kapcsolatban bővebb magyarázatra szorul az a kérdés, van-e lehetőség a természetes áramlásokra épülő gazdálkodás bevezetésére a szigorú elosztási rendszer helyett akkor, amikor annyi hiánnyal kell számolnunk és a „meghaladási erőket” érv már-már minden vitát berekeszt a nemzeti jelszavunkká vált. Ez az érv valóban kivédhetetlen — ha a meglévő rendszerek és feltételek változatlanágával számolunk. De sok mindenben futathatunk erőnkönk, ha felszámolunk a központi elosztás és korlátozás alapuló gyakorlatot, ha többé nem fekéznék a mechanizmusok menetet, hanem megoldoznánk!

Legfőbb ideje, hogy megszabaduljunk attól a fejlődést akadályozó félelemtől, amit a „tér vagy piac” alternatívának a piac javára történő elhajlása miatt érzünk. Ez az alternatíva csak látszólagos. Az, amit ma piacnak nevezünk, a termelési-közvetítő szocialista tulajdonának körülményei között rendszerint irányítható mechanizmus és nincs — vagy legalábbis nem lehet — semmi köze a spontánszámhoz. Az, amit ma gazdasági tervezésnek nevezünk, voltaképpen statikus, tehetetlen, rendkívül akadályozó rendszer; ebben a rendszerben a fékek túlsúlyban vannak a gyorsító berendezésekkel szemben!

(Folytatjuk)

PERISZKÓP

Anglia „európai ugrása”

Hatnapos vita után, amelyben több mint 200 képviselő jelentkezett szólásra — az angol alsóház megszavazta a Közös Piacba történő belépést.

A különböző angol gazdasági visszhangokból lényegben két következtetés adódik. Az első az, hogy Nagy-Britannia belépése közvetlen gazdasági nehézségeket okoz majd; az elemzések és fogyasztási cikkek drágulását idézi elő és megterheli a fizetési mérleget. Másrészt valószínű, hogy a nagyobb vámentes piac megnyitása gazdasági előnyöket és mindenképp a gazdasági fejlődés dinamizmusának meggyorsítását eredményezi. Ennek a nézetnek a képviselői (például a londoni Economist legutóbbi tanulmánya), arra hívják fel a figyelmet, hogy a gazdaságfejlesztés évi fél százalékos meggyorsítása egymilliórd forinttal többlet-terméket jelent. Ennek igen tekintélyes része export termék lévén, megjelenése javítja a külkereskedelmi mérleget és ezzel csökkenti a fizetési mérlegre nehezedő terheket.

Természetesen a csatlakozás hívei és ellenfelei politikai, illetve gazdasági meggyőződések szerint adnak kisebb vagy nagyobb súlyt az előnyöknek, illetve hátrányoknak.

Ami mindenesetre tény, hogy az adott helyzetben mindenképp a terhek és hátrányok számolhatók ki világosan! Nagy-Britanniának természetesen hozzá kell járulnia a Közös Piac költségvetéséhez. Ezt a hozzájárulást a bruttó farsádműlmi össztermék hátszáz százalékjának számolják. 1973-ban a kulcs szerint Angliának 120 millió fontot kell fizetnie. Azután ez az összeg éventenként fokozatosan emelkedik és 1977-ben eléri a 300 millió fontot. Emellett az említett öt esztendő időszakban Nagy-Britanniának körülbelül 190 millió fonttal hozzá kell járulnia az Európai Beruházási Bank alapítójához. Ebből az összegből 38 milliót azonnal be kell fizetnie. Az úgynevezett Montánunio tagsága újabb 24 millió fontba kerül.

Az egyenleg másik oldalán a közös piaci kasszából Nagy-Britannia csak mintegy 20 millió fontot kap 1973-ban, és ez az összeg 1977-ben sem haladja meg a 100 milliót. A nettó hozzájárulás terhei ilyen módon az átmeneti időszakban évi 120 millió fontnál körülbelül 200 millió fontra nőnek, ami természetesen teljes egészében a brit fizetési mérleget terheli.

Az említett, viszonylag egyszerűen kiszámítható terhelésen túlmenően befolyásolja majd Nagy-Britannia gazdasági helyzetének alakulását a vámközpontú illeszkedések folyamata: egyrészt a Nagy-Britannia és a Közös Piac közötti vámközpontú megújítása, másrészt a brit külső tarifa hasonlúsága a közös piaci tarifához. Jelenleg az angol vámtarifák magasabbak a közös piaci külső tarifánál. Míg Rippon is, az USA-Nagy-Britannia részéről a csatlakozási tárgyalásokon vezette kénytelen volt elismerni, hogy az újabb járulékos terhek eredményez. Szerinte az említett kiegyenlítődési folyamat a fentebb kiszámított közvetlen terhekkel együtt 1977-ben körülbelül 500 millió font járulékos súllyal nehezíti majd a brit fizetési mérleget.

A fizetési mérleg-problémákon túlmenően a közvéleményt leginkább a Közös Piac agrárpolitikájának elfogadása, illetve ennek gazdasági következményei foglalkoztatják.

A belépési feltételek szerint az öt éves átmeneti időszak során hat fázisban kell hozzáilleszteni a brit rendszert a Közös Piac mezőgazdasági árrendszeréhez. Ez hivatalos beismerés szerint azt jelenti, hogy az említett időszakban évi 2,5 százalékkal emelkednek a brit élelmiszerárak. (Ebben természetesen nincs benne az inflációs folyamat során bekövetkező, ennél általában nagyobb arányú drágulás; az említett ár-emelkedés tehát járulékos és kifejezetten a közös piaci belépés következménye.) A Financial Times szerint Nagy-Britanniában a háztartási kiadások körülbelül 25 százalékát költik élelmiszere. Ezen az alapon évi 0,5 százalékos létfenntartási költség-emelkedést számolnak.

A közös piaci-csatlakozás hívei ezzel szemben azzal érvelnek, elsősorban, hogy a mezőgazdasági árszínvonal emelése stimulálni fogja a brit mezőgazdasági termelést. Ennek következtében — a szakértők állításai szerint — az öt éves átmeneti időszakban a mezőgazdasági termelés 8 százalékkal növekszik és így jelentősen csökkenteni lehet a (belépés következtében egyébként megrágráló) élelmiszerimportot.

Látványos, hogy ebben a vonatkozásban a következmények már kevésbé kiszámíthatók. A vitás álláspontok között csak a fejlődés tényleges alakulása dönt. Amikor kétségtelen, hogy két egymással ellentétes folyamat járul hozzá. A pozitív oldalán: a brit mezőgazdaságban a gazdasági egységek átlagos nagysága lényegesen optimálisabb, mint a Közös Piac átlagszínvonalán. Emellett jóval magasabb szintű a gépesítés és a racionalizálás szintje is. Ugyanakkor kétségtelen, hogy az említett előnyök ellenére Anglia továbbra is mezőgazdasági importőr marad, s ebben az értelemben csatlakozása még akkor is pénzügyileg negatív eredményeket hoz, ha egyébként stimulálja a mezőgazdaságot.

Eppen ilyen nehezen számítható ki a csatlakozás hatása az angol iparra. A Neue Zürcher Zeitung egyik legutóbbi száma, amely kifejezetten az angol ipar szempontjából vizsgálja a belépés várható következményeit, a következőket állapítja meg: „A brit ipar bizonyos köréi az a véleményét képviselik, hogy a rövidlejárú hátrányokat a csatlakozás jelentősen javíthatja, az elmaradott előnyei legalábbis kompenzálják. Más megfigyelők szerint azonban a brit ipar a csatlakozás következtében katasztrófa felé halad.”

A csatlakozást támogató angol gazdasági körök lapjai is, mint a már idézett Economist és a Financial Times, beismerik, hogy a csatlakozás következtében általában az eddig is nemzetközi szinten működő nagy angol trösztök versenyképessége javul, míg a közép- és kisméretű nehéz helyzet elé kerülhetnek. Az említett két lap kommentárjainak vizsgálatából az derül ki, hogy a csatlakozás hívei leginkább egy nagyszabású export-fel

Termelőszövetkezeti segítség

A pozitív példa tanulságos és egy-egy jól gazdálkodó termelőszövetkezetéről tíz köpönyök is megfeylök a sajtóban, a rádióban, a tv-ben. A rosszul gazdálkodó tsz-ek közül viszont minden húszalokról, ha szó esik. Pedig tanulság ezekenél is akad bőven.

Ebből az elhallgatott, rosszul gazdálkodó csoportból most a Szerep községbeli Bocskai tsz-szel szeretnénk foglalkozni.

20 év — 22 vezetőség

A szerepi Bocskai Tsz. Püspökkladánytól 12 km-re fekszik. A szövetkezet, fennállásának 20 esztendeje alatt a tag-ság 22-szer választott új vezetőséget. (Volt tehát olyan év is, amikor kétszer.) A termelőszervezet és a járművek az elmúlt évtizedben alig változtak; csaknem minden évben mérleghiánnyal zárták az esztendőt. A Bocskai, fennállásának utolsó évében, 1969-ben (egyik ország-szerte jó termésű évben) 4,8 millió forint hiánnyal zárta a mérleget.

Nos, ezt az ölezer holdas rossz gazdaságot vette vállára a szomszédos „Zöld Mező” Tsz, amelynek területe jóval kisebb (3500 kh) volt. A „Zöld Mező” elnöke, Tóth Sándor — a tízek klubjának tagja — lett az új tészelnök.

Hogy milyen áldozatot és erőfeszítést követelt a „Zöld Mező” kollektívájától ez az egyesülés, azt jól érzékelteti, hogy 1969-ben az egy tagra jutó jövedelme a „Zöld Mezőben” 29,8 ezer forint, a Bocskai-ban 14,5 ezer forint volt; az egy szántóegységre jutó tiszta vagyon a Zöld Mezőben 10 ezer forint, a Bocskai-ban két és félszer kevesebb, mindössze 4 ezer forint volt.

Ma már általános elv, hogy minden vállalat megfizetheti az általa nyújtott szolgáltatást. Erre az elvre épül például a szaktanácsadás rendszere, vagy a bábólnai kukoricatermesztési technológiát stb. A Zöld Mező azonban teljesen ingyenesen sokkal többet adott a Bocskai-nak, mint szakmai tanácsot: a gazdaság tisztelettel megvárta az egyesü-delmét a leromlott, csúszóba jutott szomszédal...

A püspökkladányi Zöld Mező az egyesülés révén ugyanakkor kibővítette takar-

mányteremtő területét, állattenyésztése takarmányból onellátóvá vált — a szerepi földek termőképességének megjavítása nyomán.

15 milliós vízkár, de...

Megemlítendő, hogy ezzel az egyesüléssel a Zöld Mező kollektívája — mint-hogy véget vetett a Bocskai évtizedes krónikus mérleghiányának — nagy segítséget nyújtott a népgazdaságnak is: eggyel kevesebb lett az állami segítség-re szoruló nagy tsz-ek száma.

Az egyesült tsz első esztendeje, az 1970-es év nem volt szerencsés. 67 millió forint értékű bruttó termelést terveztek, a valóságban azonban csak 52 millió forint, a tervezettnél 15 millió forinttal kevesebb lett a bruttó termés. A bevételekiesés oka a vízkár volt. Hivatlan felmérés szerint a Zöld Mező vízkára 1970-ben elérte a 15 millió forintot. A tsz területéből 2000 kh, 25 százalékvíz alá került. A vízvesztés olyan mértékű volt, hogy a szántóterület 10 százaléka a belvíz miatt még 1971-ben sem tudták bevetni. A szakvélemény szerint az 1970-es vízkár következményeit csak 1973-ra tudják teljesen megszüntetni.

Az átvett mérleghiányos tsz-en és az elemi csapáson kívül nagy pénzügyi nehézséget okozott az tsz nagyarányú beruházása. A tehenistállók rekonstrukciója, az új sertésstélek és a takarmányfeldolgozó építése 60 millió forint beruházást tette szükségessé mintegy három esztendő alatt.

Eme nehézségek ellenére a Zöld Mező az 1970-es esztendőt mérleghiány nélkül zárta. Sőt, az egykori Bocskai Tsz tagjai — a Zöld Mező régi tagságával együtt — átlag 24,6 ezer Ft jövedelmét kaptak az 1970-es esztendőben. A volt Bocskai tagok számára az egyesülés az elemi csapások ellenére csaknem megkészezte a közsébeli származó jövedelmét. (A régi Zöld Mező tagságának jövedelme azonban csaknem 20 százalékkal esőkent.)

Hogyan tudták ezt a pénzügyi „csodát” megvalósítani? Úgy, hogy 26 millió Ft hitelt vettek fel (az előző év évben hitel nélkül gazdálkodtak) és a

Zöld Mező csaknem 7 millió Ft-os bizton-sági tartalékát 1970-ben teljesen fel-érték.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy 1971 még nem tekinthető normális év-nek a Zöld Mezőben. Biztonsági tartalékuk nincs, az ez évi árbevételét még csökkentik a vízkár hiányai. A talaj megromlott szerkezete, ráadásul az idén még szárazság is sújtotta azt a vidéket; továbbá meg kell kezdenük a hitel visszafizetését.

Apró magvak — nagy pénz

A Zöld Mező Tsz-nek kiegészítő üze-mei nincsenek. Így csak saját termeléseinek növelésével viselheti el a meg-növekedett pénzügyi terheket.

Biztonságos alapot nyújt a jövedel-mező gazdálkodáshoz a Zöld Mező szomszédos, az aprómagvak, illetve vető-magvak termesztésére, és az, hogy a Zöld Mezőnek több mint ezer hold öntözésre berendezett szántóterülete van. A specializált és öntözésre berende-zett területen például magról vetett hagymát is termelnek, amely az idén is 140 mázsás átlagtermést adott.

Nem ritkák a negyedkilós vöröshagy-mak sem az új magyar gödi fajtaból. Itt legkevesebb 30 ezer Ft a holdankénti bruttó bevétel. S minthogy magról ve-tetik, feleannyi a költsége, mint a hagyományos, dugványról vetett makói hagymának.

Hasonlóan, holdanként 172 mázsás ter-méseredménnyel termelték a gűllüba burgonyát, zömmel vetőgumónak, ami-kor a burgonyatermesztés hozamának országos átlaga 55—60 mázsa holdan-ként.

Vetőmagtermelésük slágereit közé az uborkamag, a paprikamag és a hibridkukorica tartozik. A 300 holdnyi uborkamag-termesztő terület termésátlaga 2 mázsa volt, ami négyszerese az országos átlagnak. A heterozisos paradicsommag-termesztésnél pedig 200 ezer Ft holdankénti hozam is elérhető.

A Zöld Mező 500 holdnyi vetőmagter-melő területén — ami nagy szakértel-mel igényel — az árbevétel 6—7 millió Ft, ehhez járul még a tekintélyes rizs-termelés (kb. 300 kh). Ezek a Püspök-kladányi hagyományoknak nevezhető öntözéses növénytermesztési ágazatok szolgáltatják a múltban a Zöld Mező Tsz jövedelmének a bázisát.

Megduplázni a termelést

Az egyesülés után, a terület és a tag-ság megkészeztetésével a régi jövedelmi források szűknek bizonyultak. Legalább is meg kell kétszerezni a bruttó termelést — viszonylag kevesebb munkaerő-ráfordítással —, hogy a tagság (és a népgazdaság) igényét kielégíthessék, és egyben a korábbi jövedelmi színvonalat a nagy és új Zöld Mezőben újból elér-hessék.

Ezt a feladatot célozzák az említett hitelek és beruházások, amelyek terheit a tsz máris viseli, de gyümölcsöt csak évek múltán élvezheti.

Lovas Márton

A tsz 1000 kh, zömmel öntözhető lu-csnerterületet alakít ki, amelyhez zöldségtermelői üzemet létesítenek; a búza holdankénti 13 mázsás átlagtermését 20 mázsásra, a kukoricáét 30 mázsa fölé ki-nérik emelni, ami a hozamok 60—70 százalékos növelését jelenti néhány év-alatt. Ezek a hozamnövelési irányok meg-alapozottak, az eddigi egyes táblákban elért eredmények bizonyítják, hogy ilyen természetű Püspökkladányban reális cél-kitűzés.

A felületet e nagyobb terméshozamok-hoz a most folyó belvizrendezési munkákkal teremtik meg. 1971-ben 900 hek-tárt, 1972-ben 600 hektárt, összesen mintegy 2600 holdat mentesítenek a bel-vizektől.

A növénytermesztés mellett fejlesztik az állattenyésztést is. 5000 hizsertést bocsátanak ki a községből; és 25 ezer darabból álló törzsliba állománnyal rendelkezik, amely a tenyésztés bázisát adja. Az állatállomány részére megter-melik a szükséges takarmányt. Arról is gondoskodnak — a szomszédos Nádud-vartól épülő közös takarmánykeverő üzem építésével — hogy a takarmány önmagában is legyen, mert ez a jövedelmző állattartás egyik feltétele.

Mesterkelt akadály

A fejlődés perspektívái ugyan biztató-ak, de nem mentesek az ellentmondá-soktól.

Amint láttuk a régi Zöld Mező Tsz tagságának személyi jövedelme 1970-ben az előző évihez képest 20 százalékkal csökkent. Ha visszaillesztjük a korábbi jövedelemszintet — ami a kollektíva jogos igénye —, akkor ezért az érve-nyes adóügyi rendelkezések szerint „büntetéspenzt” kell fizetniük. Ha ugyanis egy tsz-ben a személyi jövedel-mek növekedése meghaladja az évi 2 százalékot, akkor progresszív jövedelmi adóval sújtják.

A Zöld Mező Tsz-t a múlt évi bel-vizekkel rendkívül természeti csapás sújtotta, ehhez jött még az egyesülés a krónikusan mérleghiányos Bocskai Tsz-szel. Ezekbe a csapásokba ugyan az új gazdaság nem bukott bele — de a pénzügyi csúsz következtében szűre került, mert hitelekkel és biztonsági tartalék nélkül kell vezetni a 870 tag-nak megélhetést biztosító gazdaságot.

Ilyen körülmények között esetleg méltányos lenne, hogy a pénzügyi szervek átmenetileg segítséget nyújtsanak a ne-héz helyzetbe került, egyébként jól gaz-dálkodó tsz-kollektívának.

Megjegyzendő, hogy az adott konkrét esetben a jövedelenszabályozás merev alkalmazása megnehezíti a pénzügyi bajokkal küszködő tsz-gazdálkodás meg-szilárdulását is. Ez ellentétes a jövedelenszabályozás céljával.

A Zöld Mező Tsz kollektívája és ve-zetői szép példáját szolgáltatták a tsz-parasztszociális összetartásának és az önzetlen kölcsönös segítségnek. Meg-érdemlik, hogy ebben a munkában tá-mogatást kapjanak a pénzügyi szervek-től is.

Üzemi tapasztalatok

Brigádverseney az erdőgazdaságban

A Balatonfelvidéki Erdő- és Fafeldol-gozásigazgatóság tizenkét éve alakultak az első brigádok, melyek a szocialista címért küzdöttek.

Kezdetben mindössze hat brigád 56 tagja versenyzett, ma pedig 115 brigád 816 taggal. A számszerű növekedéssel párhuzamosan a minőség követelmények is nőttek.

A szocialista brigádmunkalomban legered-ményesebb éve 1970 volt, amikor a fel-szabadulás negyedszázados évfordulója tiszteletére 94 brigád 659 tagja tett vállá-lást 3 millió 680 ezer forint értékben. A brigádok többsége teljesítette felaján-lását: a verseny 11 millió 196 ezer forin-tos eredménnyel zárult.

A verseny indítóit, de maguk a brigádok is, állandó figyelemmel kísérik a vállá-lások teljesítését. A vakonkénti értékelést brigádnaplókban rögzítik, évenként pedig kétszer — összevont brigádvezetői ta-nácskozáson értékelik a munkát. A leg-utóbbit — az első felévit — a badacsony-tomaji művelődési házban tartották meg. Az értékelés szerint 49 brigád teljesítette, ezek jelöltsé jutalmat kaptak — öt brigád pedig csak részben teljesítette idő-arányos tervét.

Zöldísltygártás — tsz-ben

A tolmácsi termelőszövetkezetben, el-sőnek Nógrád megyében, megvalósították a forró levegős lucernaszarítást, és a zöld-lisztgyártást. A tiszorás műszakban 1 va-gon lucernalisztet termelő szárító építé-sére 2 millió 800 ezer forintot fordítanak. Már kialakították a szükséges lucerna-termesztő területeket is. A szárító má-jusban kezdi meg az üzemelést. A Ga-bonafeldolgozó Vállalat 60 vagon lucerna-lisztesz leszállítására kötött szerződést a tolmácsi termelőszövetkezettel.

Dr. f. p.-né

Aszályban segített az öntözőháló

A Hódmezővásárhelyi Állami Gazda-ságban a korszerű esőtlen berendezések mellett a nyári időszakban igen jól hasz-nosították a gazdaság öreg öntözőhálóját. A tiszai Holtággal határos Átkaszigetben valamikor a legkorszerűbb esőtlen be-rendezések számított a hajó. Ma már üzemeltetése, a csatornák fenntartása, tisztítása meglehetősen költséges. Amikor azonban nagy az aszály, mindig elindít-ják, annál is inkább, mert nagy szükség van rá. Átkaszigetben a jó minőségű föld-eken hibridkukorica-vetőmagot termel-nek.

A hajó három és fél kilométer hosszú csatornarendszerben közeledik, miköz-ben két oldalt egyaránt kilencven-kilenc-ven méter távolságra sugározza a vizet. Egy menetben tíz milliméter mesterséges csapadékkal árasztja el a földeket.

Idősebbek foglalkoztatása

Békés megyében nagyon sok jól hasz-nosítható vadontermő érték ment ve-szendőbe, mert nem volt szervezett az erdei és mezei termékek gyűjtése. Az Erdei Termékeket Feldolgozó és Értéke-sítő Vállalat üzemvezetőséget telepfeltt Békéscsabára. Az új üzemvezetőség fe-bruár 15-én már meg is kezdte működé-sét.

A vállalat megszervezi az erdei gyü-mölcsök, mezei termékek, vadon termé-bogyók, gombák és sok más termés fel-vásárlását. A vállalat működése révén el-sősorban az idősebbek foglalkoztatásá-ra nyílik újabb lehetőség. De az iskolák diákjai is bevonják a vadontermő gyü-mölcsök, gyógynövények, vesszőáruk gyűjtésébe. Évente mintegy 3—4 millió forintot fizetnek azoknak, akik össze-gyűjtik az erdei, mezei terméseit.

Előnyök és akadályok

Kevés kezdeményezés

Másrészt mindkét ország az iparilag közepesen fejlett európai kis országok közé tartozik, és viszonylag szűk belső piacuk a legtöbb termék esetében nem teszi lehetővé az optimális szorzatosság elérését. Ugyanakkor mindkét ország viszonylag keveset tud fejlesztésre, kuta-tásra fordítani, s részben ezért, részben a megfelelő gazdasági háttér hiányában, más, iparilag fejlettebb országban kifejlesztett know-how-k, gyártási eljárások megvásárlására csak korlátozottabban nyílik lehetőség. — Ennek ellenére mindkét országnak vannak olyan ipar-ágai, ahol valóban élenjáró színvonalat értek el. Végül, mind Ausztria, mind Magyarország az export-„exportér-kezőny” országok közé tartozik, éppen ezért komoly gondot okoznak számukra a Közös Piac részéről alkalmazott diszkri-minációk.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől. Kevés az új kezde-ményezés; ipari kooperáció csaknem ki-zárólag olyan vállalatok között bontako-zott ki, ahol a hosszú évekre visszanyúló Kereskedelmi kapcsolatok megfelelő ke-retet biztosítottak a szorosabb együttmű-ködés kialakulására. Elenyező az úgyne-vezett „komplett” megállapodások száma, ahol a termelőstől a készletig, illetve fej-lésésen keresztül egészen az érte-keztesséig tart az együttműködés. A megállapodások között a gépipar vezet, a vegyipari kooperáció még csak kibonta-kozóban van, a könnyű-, illetve élelmi-szeripari együttműködés pedig szinte meg a első lépésekig nem jutott el. Ke-vés a mindkét ország exportlehetőségeit bővítő harmadik piaci kooperációs szer-ződés.

A két ország közötti ipari együttmű-ködés az említett előnyök ellenére elma-rad a lehetőségektől.